

Verrassende vondsten in Delpher

29 december 2015 • Arno Kuipers • [Nederlandse geschiedenis en cultuur](#)

Ter gelegenheid van het eenjarig bestaan en de recente update van Delpher organiseerde de KB weer een kleine wedstrijd. Gebruikers van Delpher werd verzocht de fraaiste of verrassendste vondsten in te sturen. Hoofdprijs was een glanzend nieuwe Ipad air.

Simon van Beuge in Indië

meldden dat ze pas door Delpher eindelijk die ene duistere voorvader konden identificeren. Zo stuurde meneer Ronald van Beuge een interessante vondst over zijn verre oudoom Simon van Beuge. Hij was geboren in 1874 in Utrecht en doorliep een glansrijke muzikale carrière. Aan het einde van de negentiende eeuw was hij zelfs cellist van de Berliner Philharmoniker. Maar na 1910 raakte deze van Beuge uit beeld. In de familiekring werd verteld dat hij naar Indië was vertrokken en daar aan lager wal raakte. Zijn broer, grootvader van de inzender en KNIL-militair, zou hem in 1920 nog onder zijn hoede hebben genomen. Dankzij Delpher wist Ronald van Beuge het feitelijke einde van zijn oudoom Simon vast te stellen: in [Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië](#) wordt op 8 mei 1911 gemeld dat de 'bekende violoncellist Simon van Beuge' in het militaire hospitaal was overleden. Het bericht meldt verder dat Van Beuge uit zijn dienstbetrekking was vrijgekocht, met fatale gevolgen: 'geen controleerende, straffe hand hield hem toen langer in het rechte spoor en de zedelijke kracht ontbrak hem om weerstand te bieden aan de ondeugd die zijn talent heeft bedorven, zijn leven heeft verwoest en thans de oorzaak is

Genealogie

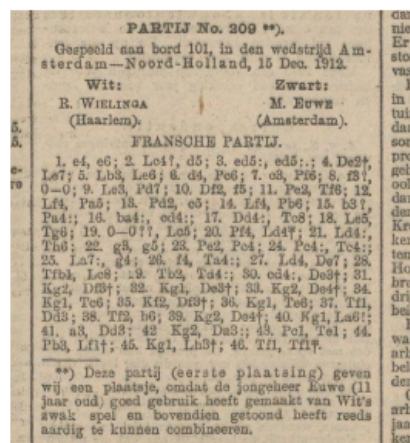
De oproep leidde tot een flink aantal verrassende vondsten, vanuit geheel verschillende invalshoeken. Zo bleek in de eerste plaats wel dat Delpher inmiddels een essentieel instrument is geworden voor alle genealogen van Nederland. Meerdere inzenders

Collectiespecialist

Arno Kuipers
arno.kuipers@kb.nl
070 3140561

geweest van zijn ontijdigen dood.' En dat terwijl dezelfde krant enkele dagen eerder nog signaleerde dat Van Beuge [elke avond in Café Juliana](#) te Senen zou optreden. Dat was de bedoelde dienstbetrekking natuurlijk. Aan lager wal geraakt was Simon van Beuge dus wel degelijk, maar in ieder geval kon nu zijn sterfdatum worden vastgesteld.

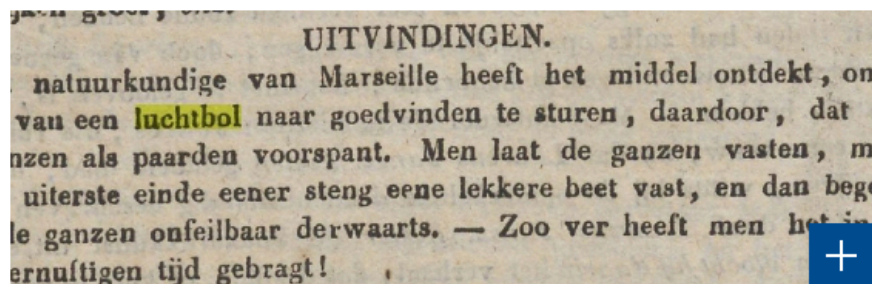

De partij van de elfjarige Max Euwe

nergens anders bekend, niet aanwezig in één van de grote (commerciële) databases. noch in de partijverzameling van Euwe, die door het [Max Euwe Centrum](#) online wordt gepubliceerd. Daar staan 1324 partijen van Euwe, waarvan de oudste uit 1919 stamt. Er zijn overigens meer partijen uit de tussenliggende jaren beschikbaar via Delpher, maar dit is volgens mij de oudste.' *Het Nieuws van den dag* schreef in ieder geval: 'Deze partij (...) geven wij een plaatsje, omdat de jongeheer Euwe (11 jaar oud) goed gebruikt heeft gemaakt van Wit's zwak spel en bovendien getoond heeft reeds aardig te kunnen combineeren.'

Luchtballons en snorders

Curieus was de inzending van Rachel Lensink, student History and Philosophy of Science in Utrecht. Voor haar masterscriptie doet zij onderzoek naar de geschiedenis van de luchtballon in Nederland.

Ganzen voor de luchtballon, 1823

[Download originele afbeelding](#)

Max Euwe

Een zeer interessante vondst was de inzending van de heer Piet Boonen, schaakkenner. Hij ontdekte een onbekende partij van de Nederlandse grootmeester [Max Euwe](#) (1901-1981). Piet Boonen vond in [Het nieuws van den dag](#) van 28 december 1912 een verslag van een wedstrijd tussen 'Wit: R. Wielinga (Haarlem)' en 'Zwart: M. Euwe (Amsterdam)'. Max

Euwe was elf jaar oud toen deze partij werd gespeeld. Piet Boonen schrijft:

'Voor zover mij bekend is deze partij

Zij ontdekte een bericht in de [Arnhemse courant](#) van 12 augustus 1823, waarin wordt gemeld dat in Marseille een oplossing was gevonden voor de geringe bestuurbaarheid van de luchtballon: men spande ganzen voor als een soort trekpaarden in de lucht: 'Men laat de ganzen vasten, maakt aan 't uiterste einde eener steng eene lekkere beet vast, en dan begeven zich de ganzen onfeilbaar derwaarts. – Zoo ver heeft men het in onzen vernuftigen tijd reeds gebragt!' De inzending van Ewoud Sanders was ook weer de moeite waard. Hij stuurde een krantenbericht in uit het [Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage](#) uit 1865, waarin wordt gerept van koetsiers zonder vergunning. Deze koetsiers waren de eerste 'snorders', hun praktijk werd in 1865 'snorren' genoemd: men ergert zich aan 'het van den vroegen morgen tot den laten avond zoogenaamd snorren op de meest bezochte punten van de stad.' Dit waren dus de Uberpop-chauffeurs van 150 jaar geleden.

Vondelingen

En zo waren er meer curieuze inzendingen over opmerkelijke gebeurtenissen of verschijnselen uit het verleden.

Een vondeling uit 1971

[Download originele afbeelding](#)

Toch ging de voorkeur van de jury deze keer vooral uit naar die inzendingen die niet een enkele vroege melding of een enkele gebeurtenis als onderwerp hadden, maar vooral het nut van een breder gebruik van Delpher aantonen. Het [Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen](#), Nidaa, schreef bijvoorbeeld dat zij Delpher gebruiken om een historisch overzicht vast te leggen van te vondeling gelegde kinderen, zoals [baby Mirjam](#) in 1954. Het Nidaa noemt dit overzicht op basis van Delpher 'een groeiende schat aan informatie voor wetenschap, hulpverlening, en slachtoffers.'

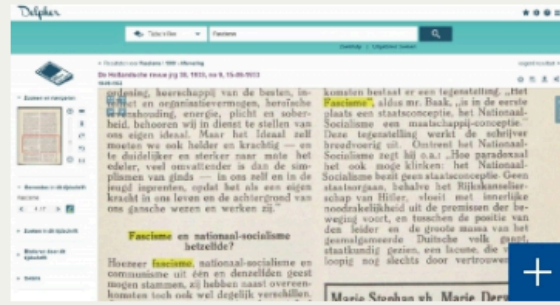
Fascisme

Bericht in De West, 1 maart 1933

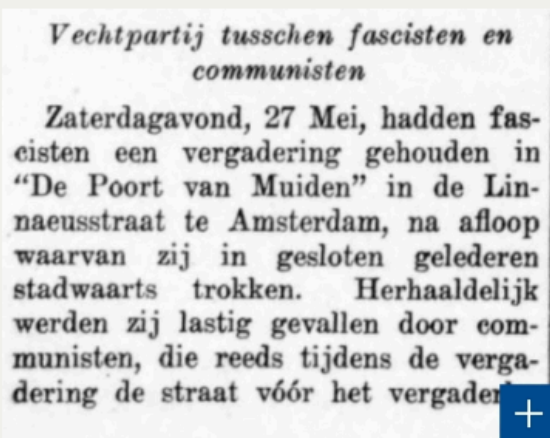
Advertentie in Het Vaderland, 24 januari 1933

De Hollandse Revue over Fascisme, 1933

Uiteindelijk koos de jury de inzending van Willem Huberts als prijswinnaar. Hij verricht promotie-onderzoek naar de geschiedenis van het Nederlandse fascisme. Willem Huberts schreef: 'Uit mijn onderzoek kwam de hypothese naar voren dat 1933 een belangrijk jaar voor het Nederlandse fascisme was – in de ogen van menige fascist lag de macht toen voor het grijpen. Maar hoe viel dat 'hard' te maken?' Huberts zocht vervolgens naar de frequentie van de term 'fascisme' in Delpher, in vergelijking met de term 'nationaal-socialisme'. Hij ontdekte dat de term 'fascisme' in 1933 inderdaad fors vaker werd gebruikt, 10.374 hits, terwijl het in de jaren 1930, 1931, 1932 'slechts' rond de 2500 keer werd genoemd. In 1933 werd het begrip dus bijna vier keer zo vaak gebruikt. Vanaf 1934 kelderde het gebruik weer, maar uit de vergelijking blijkt dat dat niet kon komen door groei van de 'concurrerende' term 'nationaal-socialisme', want dat bleek geen gelijke tred te houden. Huberts kan dus voorlopig voort met zijn hypothese.

De jury waardeert in de inzending van Willem Huberts het gebruik van Delpher als toetsingsinstrument en hoopt dat alle historisch onderzoekers Delpher gaan gebruiken voor dergelijke basale checks.

De toekomst, 21 juni 1933

Het vaderland, 16 mei 1933